

mamintsua adierazo nai dausku. Sikologuentzat, bear-bearrezko da bizarra familikoen arteko birurritasunaren eta norbere nortasunaren zantzu ta ezaubide lez. Beste begi-zorrotz eta somakari batzuentzat, bizar-ugaritze orren errazoiak, batez be gazteen artean, izan daitekez bizarra ez kentzeak dakarren erosotasunagaitik, norbere burua erakusteagaitik eta baita apaingura ta limurkeri utsagaitik be. Uka-eziña da erosotasuna, gizarte usarioetatik gaurko askatu-naia, moda ta arrokeriak badaukala zer-ikusia gizasemeen arpegi zabal biribillean gaur ikusten dogun ule-ugaritzearekin. Eta mundu onetan gauza guztiak lez, ba-dau onek be bere edestia ta istoria, au da, gizaldietan zear —eta gaur be bai— euki daula bere izate-errazoiak, eta gaur be serbidu leikela gauza askotarako, ta ez bardinetarako bakarrik, gero.

Bizarra garaille

Madrid, Beiruth, Paris, London edo Rio'ko kaleak blei-blei agertzen dira bizardunakaz; batzuk onetara ta beste batzuk aretara, mundu guztiak daroa bizarra arpegian, tamañu ta marrazki guztietakoak eroan be: onek esangura zorrotzeko bigote aundiz osoturik darakusgu, eta beste arek adimen argia adierazten dauan bizar dotore ta ederto apaindua; beste ba-

tzuk buru-karelean palta jakona luzatu opa dau antza okotzeko bizar-moltzoarekin. Nok igarri gizonak zer darabilen bere gara barruan?

Antzoki, zinema, urruti-ikuskin-toki, erakusketa-areto, agiriko ibilketa ta agiriko zerbitzu ez gitxi, leku txit egokiak dituzu ortarako; olakoetan nasai ta pozik dabil bizarra, beti be barne-zantzu ta misterio kezkatuaren bat sortu-aziz. Arrautzea ala oilloa lenengo izan dan, au da, bizarraren ekandua, moda, beetik erne zan aurrena, au da, gazteengandik euren iraultza-mozkor eta gizarteari aurka egin naitik sortua dan, ala besterik, goitik beera, modak izan oi diran lez, jarrai izan dan jakin eta ebaztea ez da errez izango.

Auxe dogu egia: izen aundiko gizonak, batez be zineko ta telebistakoak, bizarra daroela ta zabal-kunde galanta egin daroela.

Vittorio Gassman'entzat, egunetik egunera dotore be dotore bere aintxiña bateko zaldunen bizarrak agertzen jakunarentzat, bizarra ez dago bere erabilkeran «eder-aukeramen zeatz eta jakin batez» mugatuta. «Egi-egiaz, bizarra daroat —diño italiar antzezleriak— nire mintz edo pelikuletako antzez-notiñak daroelako, eta ez neuke egingo agerraldi bat bera be guzur-bizarrez txingoteturik; oraindik geiago, bein antzokian bertan moztu egin neban, egin-li-

...ak orrela eskatzen eustalako,
...aurrean begiratu ezkerro, ez
...alde aundirik neure arpegian
...zen, bizarra eroan naiz eroan
...Alan eta guzti be, Gassman
...dabilela dirudi bere bizarra-
...eta bere antzez-notiñen
...baino urriñago doazala
...antzen jaku erabilteko dau-
...eskabideak.

Bizar-erakusketa bat

...oskak daukaz euki be bizar-
...onek. Errikoitasun itzala artu
...an aundia artu be, bizar-era-
...da batzuk be eratu dira: Paris'
...aterako, «Bizarrak» deri-
...Rodia Bourdelle ta Mikel
...ek antolatua. Montparnas-
...Bourdelle Museu'ko aretoe-
...ago, lenago Antoine Emile
...delle (1861-1929) artistearen
...kia 40 urtetan izan zan are-
...ain zuzen be. 234 eredu aur-
...zitan bizarra irudizko artee-
...entzen dan lanakaz. Mar-
...riko bizarrak, marrazkiz
...ak, brontzean, zurean xixela-
...landuak, faraondarrenak,
...nak, gerralarienak, jakin-
...ak eta ertilarienak. Lau urte-
...Rodia Bourdelle, xixelariaren
...ak, prantzitar museurik aun-
...ak eta beste bilduma bereziak
...ko ereduz, eratu eban era-
...ta, etzan oso txalotua izan
...rik, esames eta alkar-izketa
...be erne-azo zituan; baita au-

zitan jarri be bizarraren zentzuna
kondairan zear eta gaurko modari
begira.

Mikel Dufet, Rodia'ren sena-
rrarentzat, erakusketan langille-
lagun izan zanarentzat, bizarrak
«bizarrak beti adierazo nai dau ze-
lanbait al-izatea». «Zentzu onetan
-gaineratzen dau Dufet'ek - biza-
rrak argibide bat eskintzen dau,
pisutsua istori aldetik, Ejipto za-
rretik Europa'raino; faraondarre-
tatik Frantzi'ko erregeetara, Luis
XI'nera, adibidez, indarra ta al-
izatea zelanbait nastauta egon da
bizarraz».

Bere aitaren adiskideen bizarrak
buruz, Rodia Bourdelle'k adiera-
zo ta azpimarratzen dau eurak
daukela, 1800'gn. azkenetik
1900'garrenaren asieraraino bein-
tzat, «Paris'ko kultur-giroaren
zentzunik ziur eta beinena; artis-
ten bizarrak dira, sendo ta biu-
rriak, uste bereko ez izatearen
zantzua nunbait, oso diferenteak
aldi ta sasoi orreitako burges aun-
dien argazkietan ikusten ditugun
areitatik; oneintzat bizarra zan,
itxura danez, men eta zentzutasun
zorrotzaren ezaugarria; baita
agintedun maillakoak zirala adie-
razgarri be».

Alkar-izketan edo autuan esku
artu eban Annie Caubet'ek, Lou-
vre'n sortaldeko aintxiñako gauze-
tan oso aitua danak, eta onek esan
ebanez, bizarra, aginpidearen

Barzani (1940s)

ezagarrri lez Ejipto'tik eldu zan Europa'ra, Txipre'tik zear ain zuzen be. Kristo'ren aurteko VII ta VIII mendeen gizaldietan Mediterraneoko zibilizaziño ta kulturen gilezazanezik. Beste batzuk iñoenez, bizarraren esangura ori Europa'n sartu zala Grezia'tik eta Tigris eta Eufrate bitartean loretu ziran zibilizaziñoetatik asita; baiña, dana dala Ejipto'n artu zituan bizarrak bere zentzu ta esangura zeatzenak. Berazko au indartzen dauan datu hau bat auxe dogu: bizar eskuz egirik, luze ta meiak, izan dirala, berandarrak eta an inguruko erabiltzekoak.

Mailletan beera

Bizarraren bikoiztasun ori beti dala; istoriak beinik-bein orixe zeuzten dausku era etengabeen, zientzialari aundiak, artistak, idazleak eta jakitunak bizarra eroan zutenak. Homero'gandik asi ta berazko'renganaiño, Leonardo'gandik Freud edo Marx'eganaiño, gizaseme bizar aundidunen zentzu amairik bakoa litzateke. Bizarrari'n bertan be, artisten berazaldirik adierazgarri ta garrantzitsuenak, 98'garreneko belaunaldian, ezaugarri lez bizarra eroian, berazaldirik baten beintzat. Areitatik, berazaldirik Inelán, Menéndez y Pelayo, Galdos, Galdos, Juan Ramón Jiménez eta Ramón y Cajal'ek bizarra eu-

Mailla bi bereizgarri: bizarra jakintun zantzu lez eta bizarra gizarte mailla goiko lez, gaur egunean beste alor berezi batera aldatua izan da. Gaur bizarra gizaseme gazte askok daroa, gizartean mailla berezi bat euki ez arren, edo obeto ikastetxe nagusiko ikasle izan ez arren. Errikoitasun baten garaia da, bizarraren «demokrati-garaia» deritxona; demokrati zentzunaz edo erri-zentzunaz tarteko ta erazko, geien bat, doan eta azken amarkunotan lortu eban esan-nai ta zentzunaz bide dagiana, ain zuzen be.

Gaur, munduan luze ta zabal, an eta emen, gizarteko mailla guztietan, gazte asko ta askok bizarra izten dabe. Batzuk «bizarririk ez kentzearren» izten dabe; beste batzuk berezkoa dala uste dabela, berezkoa danari berez azten iztea; areik askatasunaren ezaugarri dala uste bait dabe bizarra iztea; aruntzagokoak, arrokeriz eta lausenkeriz. Baiña dala dalakoagaitik, errazoi oneitatik bakotxa bizar-mota berezi bat biurtzen da.

Bizarrak zer adierazoten dausku?

Bizar sendo, trinko, asabena, daroanari goitasuna, itxura aparta, beeko gauzetatik aske dabilenaren itxura emoten dautsa. Bizar mee ta luzegatx ebagiak artista buruz jantzia dakarsku gogora, espi-ritu zur, arduratsu ta xaroaren

gisa dudarik gabe. Bestetara, okospeko edo auntz-bizarrari ba' gagokioz, jakintsuaren zantzua, aztarna iragarten dausku. Labur-aztarna iragarten dausku. Labur-kiro, bizarrak bere era apartekoe-tan, luzeran, arduraz eroana edo ardura barik, ots, zaindu barik, beti nabari jaku hortasun-moltzo bat, au da, nor edo pertsona mota askoren arpegiak -agirian naiz ez-kutuan- moltzo orren atzean da-gozenak.

Ondorenez uka-eziña auxe dogu: orobat eta mordoan gauzea artu ezkeru, bizarrak jente artean artu dauan indarra ta demokrazi mailara jasta ori gogoratu ezkeru, ba-dauala bizarrak besteengan eragin eta interesa itxartzeko aña errazoi. Zer itxartzen ete? Uste ona edo uste onik eza, zaletasuna edo-ta etsaikeria, uka edo artu; bi-zarra daroana, izan be, gizadiak bizarra zaintzen dabenaikaitik, igarle bizardun antxiñakoenen-gandik asi ta gaur artekoakaitik, pentsatu ta esan dauanaren testigu benetako bat dogu.

Bizarrak gaur egiazko zer-iku-sia dau inguruagaz, eta zeatz-meatz adierazo oi dausku nun eta noiz, zelako gizarte-giroan bizi dan olakoa, ots, bizarra daroana. Sikolojiarentzat, be, bizarrak ez dau galdu bere eroatearen kutsu ta errazoia: akatsak estaldu oi ditu, baita birtuteak eta onoiimenak aunditu be. Auxegaitik gizarteari begira bizarra erabilteak beste

gauza askoren artean, esan gura dau: bera daroana, adibidez, bizar-biurri, basati-itxurako, aierkorta ba-daroa, izadira izuliz doala, gi-zartea barriztu mitez dabillela, bi-zitzearen erromantiku zentzuna atsegin jakola. Sikolojiari begira, berriz, bizarra daroiaren hortasu-na sendatu oi dauan lenengo ezau-garria, kampo aldetik beintzat, izan arren be, ortan aituak diran-ak ez dabe ondoren zeatzik utera nai izaten. Auzi onetan naiko zu-frotza da sikolojia: bizarra, barru-ko nasterik asko estaltzeko da.

Irurogeigarren urteetan zati, «Hippis»-ek agertu ziranean, ule-luzeak, bizarra ta baita suin-garbi-tasunik eza bera be, aurretik elo-rrer ordenearen, gizarte-lege ta moral-arau zortotzen kontrako biurrikeria, oraindik be amaitu ez-dana. Zarata ta arrantza, zerbitz-beintzat, ixilleratu ta gero, kalean alkar aurkitzen daben bizardun-askok ez dabe uste euren bizar on-apaingailu edo-ta eroatasu zantzu bat baino geiago danik.

Sikologuak, orraitino, uste dabe gizontasunaren zentzun eta ezau-garri dala bizarraren sinbolerik beñena. Ule luzeak adierazo legi-kee kuntze-bardiña (uniseñ), au-da, kuntze edo sexuen arteko har-te bat; sarri ez da aise jakiten gar-te bat neska ala mutil dan, biak de-roe ule bardiña ta. Bizarrak, alar-be, duda barik, gizakumearen zen-tzun argia darakugu beregan. E

... agertzen da batez be, ar edo gi-
... akumearen nagusitasuna nun-nai
... arrosi ta danbalaka ikusten do-
... anean.

Zeaztasun oneik gorabera, siko-
... guak ontzat artzen dabenez, per-
... sona batzuentako bizarra askata-
... un zantzu, sinbolu eta ezaugarri
... artu da. Gazteak euren aldetik
... in geiagoko agertu nai dabe; bi-
... zarra eroanaz uste dabe gizonago
... dala eta gizarte maila burgese-
... ak, baita beste batzuk be, biza-
... ra itxi oi dabe ondo bizarra egin-
... da ta jantzia doian euren aitaren
... itura ta ekanduen kontra joatea-
... ren.

Azkenik, danerako ditugu erra-
... zoiak, bakotxak egoki jakuna
... ondo dakusgulako. Bizarrak be,
... au naiz ori esan, gizarteko mailla
... guztietan erne ta azten dira, pago-
... pe ta aritz-ondoetako perretxi-
... kuak lez; bai goikoen artean eta
... bai beekoen artean. Eta gaur, oro-
... ar, bizarra bardintasunaren ezau-
... garri dala, esan gengike. Gaur-
... egun, gaiñera, leen bizarra ondo
... mostuta, soiñeko egoki ta dotorez
... joan oi zan lekuetara, olako
... apaindura aundi barik agertzen
... gara, iñoren begirune ta lotsa ba-
... rik. Bardintasuna dogu nausi.

S. ONAINDIA'k euskeratua

Exer-lekua zikindu gabe

Gizon bat erabat burutik nasturik dago; urduri eta nekaturik ikusten
... da egunak joan egunak etorri. Egun batean, ordea, erabaki garrantza ar-
... tzen du. Silla baten gaiñera igo, lokarri bat lepo ondolik pasa eta... agur,
... ludi zatarra.

Bere emaztea gizonaren intentzioaz jabetu danean abixu au botatzen
... dio:

— Silla gaiñera igo zaitez nai ba-duzu, baiñan lenagotik periodiko pus-
... ka bat jarri zazu, ez zikintzeko.